

Бара, тойук туһунан санаалар

Санаа, сана, дорџоон. Бу барыта - тулалыыр эйгэни кытта алтыһы биир сүрүн ньымата буолар.

Хайдах дорџоонноох санааны салайабыт да харда - анал айылҕата этиллибиккэ оннугу утары уунан иһэр.

Былыргыттан быйылгыга дылы Ытык Өбүгэ Тирэх Билиитэ этэр: Алгыс баһа сылаах, кырыыс баһа хааннаах диэн. Нуучча дьоно этэр: Какой привет, такой ответ. Бу эмиэ дьиннээх олоџу кэтээн көрөн баартан тангыллыбыт бэргэн этиилэр буолаллар.

Санаа дорџоон буолан тахсарыгар, көтөџөн атаарар Санаа Иэйиитин туруга, ( интонацията ) бу араас долгуннар аартыктарын арыян ыйан ыытар , салайар атаарааччы буолар.

Биир тиһик санаа ситимин Иэйии араас туругун тутуһан атын, атын тэтимнээх долгуннарынан салайан атаарыахха сөп. Ол курдук, алҕас өйдөөбөттөн ыараххан салгыннаах долгунна эмиэ киириэххэ сөп. Ырыаџа, тойукка аһары онолуйар сэрэхтээх. Ордук Аар Айылҕа Дьөџур Тууратын туттарбыт Ырыа Чаџаан ырыаһыттарыгар, тойуксуттарыгар сыһыаннаах.

Күүскэ этиллибит сэтэрэн эргиллэр айылгылаах...

Сороџор үөрүүлээх да түгэннэргэ, ыһахтарга, сахалыы туойааччылар аһары онолуйан алгыс түһэр кэмигэр чахчы мэхэйдэри туруоруохтарын сөп. Онолуйуу долгуннара Төрүт Өй түгэџэр сэрэџирии, куттаныы, айманыы салгынын хамсатар буолан алгыс ылыахтаах дьону бүөлээн, күрүөлээн кэбиһэр. Киһи бэйэтэ да билбэтинэн сабыллан ,кута бүгэн хаалар. Онтон харыстаммат өттө онолуйуу долгунугар олорсон соччото суох туругу тутуһуон сөп...

Сэргэх тэрээһингэ, ордук Ыһыах курдук Ытык кэмнэ ырыа, тойук доллоһуйар сүнньэ эмиэ көтөџүллүүлээх, сэргэх, үөрүүлээх тэтими тутуһара ордук. Дьон, сэргэ кута - сүрэ, туруга көтөџүллэ сылдьара, бэлэмнээх буолуута , алгыс күүһүн чэпчэкитик уонна диринник ингэринэригэр туһалаах. Тэрийээччилэр, режиссердар туох сыаллаах тэрээһин буоларынан, айылҕатын сүнньүн ол хоту салайаллара ордук ситиһиилээх эрэ буолбакка, туһата улаххан көдүүстээх.

Сороџор ырыаһыттары дьоло суох дьон диэн этэллэрэ оруннаах. Ытыыр ыллыыр аџас, балыс диэн эмиэ баар. Ырыа Айылҕатын төрөтөр Төрдө күүстээх иэйиилэртэн, санаа - уйулҕа араас долгуйуутун хамсааһыннарыттан үөскүүр. Ол иһин ырыа үөрүүттэн да, хомолтоттон да айыллан таныллар айылгылаах. Ырыаһыт киһи уйан буолар. Уйан диэн уйулҕата чараас киһини этэллэр. Чараас уйулҕалаах киһи Төрүт Өйө сэргэх, сэрэйэрэ уонна ылынара ордук күүстээх.

Ырыаһыт киһи үөрүү долгуннарын даџаны, айманыы долгуннарын даџаны күүскэ хамсатыан сөп. Ол долгуннары ханныгын ордук хамсатарынан олоџун инники суолун онон салайар. Ону ааһан ылынар истээччитин олоџор эмиэ дьайыан сөп.

Орто Туруу Бараан дойду уйгулаах олоџор, киһи буолан килбэйэн, саха буолан сандааран дьоллоох олох туругур тууратын тутуһан Саргылаах Санаанан салайтараан ыллыыр ырыаларбыт үүнүү, сайдыы туһун тутар сырдык ырыалаах буоллуннар.

Ыллыахха, ымыылаах тыллары

Кэрэттэн чэлгийэ тыллары.

Кэпсиэххэ, эрэли саџары

Ил - эйэ дорџоонноох тылынан!

Ойуулаах Уола Өймөкөөн Сэмэнэ.

Харыстабыл. Харыстаныны. Бэйэ бэйэбэ харыстабыллаах сыһыан туһун туһаайан сабыллар санаалары тэнитэн, сэгэтэн санааларда атастаһаахха эрэ.

Киһи Харыстаныныны толору баһылаабатах буоллабына чугас даһаны, туора даһаны дьону харыстыахтааһар, бэйэтин да сатаан толору харыстаммат.

Харыстаныны сатабылын толору билэр эрэ киһи бэйэтин уонна эргимтэтин ситэри харыстыыр буолар.

Мин санаабар билигин тыйыс собуус кэм ирдэбилэ, бу харыстаныны сатабыла диэн өйдөбүлү кытта ыкса ситимнээх...

Киһи буолан тэнийэргэ, омук да быһыытынан сайдарга, үүнэргэ сүрүн төрүүппүт.

Барыбытын да долгутар, барыбытыгар даһаны туһалаах дирин олохтоох Үтүө Билии Төрүкү Төрдө буолара, дьин чахчы.

Бастатан, Киһи бэйэтин туһугар оҕо эрдэбиттэн харыстыыр, харыстанар диэн Үөрөҕи толору ылынан билиэхтээх уонна олоһор ол сатабылын толору туһанахтаах. Оннук эрэ буоллабына харыстанар, харыстыыр диэн өйдөбүлү Толору өйдүүр буолар. Толору өйдүүр диэн холобура олоһор көрсөр араас түгэннэргэ сөптөөх хайысхалары сатаан талан оҕустарыыта, моһуога суох быһаарынылары ылынарыгар онно сытар, сатаан харыстаныны сатабыла диэн. Онтон толору өйдүүр буоллабына олоһор сөпкө туһанар. Олоһор сөпкө туһанар диэн дьоллоох, иллээх, эйэлээх чөл уонна ситиһиилээх толору олохтонор суолун Кэтит уонна Кэрэ Кэскиллээх Аартыгар үктэнэр.

Туох, ханнык иннинэ бастатан биир Сүрүн Ытык Билии судургу эрэри олус улаххан суолталаах билиитин иитиэхтэнэн өйдүүр ирдэниллэр.

Киһи барахсан тус бэйэтигэр инэринэн сайыннарбыт билиититтэн үөскээн тахсар араас санаалар айымньылар буолар. Судургутук эттэххэ, Эн тугу саныгы ону ылынан, онон толорунан, онтон чочулан оноһуллубут киһи буолабын. Майгы, сигили, уйулҕа туруга. Бу барыта түмүллэн МИН дэнэннин оҕо эрдэххиттэн күн аайы, түгэн аайы, өйдүүр өйгүнэн, саныыр санаабынан сайдан тангыллыбыт бэйэлээх бэйэн айымньын буолабын.

Ону таһынан, киһи санаата бэйэтин эрэ чочуйааччы буолбакка тустаахха, тулалыыр эргимтэтигэр туох баарын барытын, тардан ылар, сылгылаан аҕалан баар гыммыт Сүдү Күүс буолар. Тоҕо диэтэр дьин иһигэр киирдэххэ Киһини кини бэйэтэ эрэ салайар. Иннигэр буолуохтаах түгэннэр быһаарынылары бэйэтэ эрэ талар оноһуулаах. Ким хайдах сатырынан.

Үрдүкү Күүстэр хардаларын тардааччы Эн Тус Бэйэ

Харыстабыл. Харыстананы. Бэйэ бэйэбэ харыстабыллаах сыһыан туһун туһаайан сабыллар санаалары тэнитэн, сэгэтэн санааларда атастаһаахха эрэ.

Киһи Харыстананыны толору баһылаабатах буоллабына чугас даһаны, туора даһаны дьону харыстыахтааһар, бэйэтин да сатаан толору харыстаммат.

Харыстананы сатабылын толору билэр эрэ киһи бэйэтин уонна эргимтэтин ситэри харыстыыр буолар.

Мин санаабар билигин тыйыс собуус кэм ирдэбилэ, бу харыстананы сатабыла диэн өйдөбүлү кытта ыкса ситимнээх...

Киһи буолан тэнийэргэ, омук да быһыытынан сайдарга, үүнэргэ сүрүн төрүүппүт.

Барыбытын да долгутар, барыбытыгар даһаны туһалаах дирин олохтоох Үтүө Билии Төрүкү Төрдө буолара, дьин чахчы.

Бастатан, Киһи бэйэтин туһугар оҕо эрдэбиттэн харыстыыр, харыстанар диэн Үөрэҕи толору ылынан билиэхтээх уонна олоһор ол сатабылын толору туһанахтаах. Оннук эрэ буоллабына харыстанар, харыстыыр диэн өйдөбүлү Толору өйдүүр буолар. Толору өйдүүр диэн холобура олоһор көрсөр араас түгэннэргэ сөптөөх хайысхалары сатаан талан оҕустарыыта, моһуога суох быһаарынылары ылынарыгар онно сытар, сатаан харыстананы сатабыла диэн. Онтон толору өйдүүр буоллабына олоһор сөпкө туһанар. Олоһор сөпкө туһанар диэн дьоллоох, иллээх, эйэлээх чөл уонна ситиһиилээх толору олохтонор суолун Кэтит уонна Кэрэ Кэскиллээх Аартыгар үктэнэр.

Туох, ханнык иннинэ бастатан биир Сүрүн Ытык Билии судургу эрэри олус улаххан суолталаах билиитин иитиэхтэнэн өйдүүр ирдэниллэр.

Киһи барахсан тус бэйэтигэр инэринэн сайыннарбыт билиититтэн үөскээн тахсар араас санаалар айымньылары буолар. Судургутук эттэххэ, Эн тугу саныыгын ону ылынан, онон толорунан, онтон чочулан оноһуллубут киһи буолабын. Майгы, сигили, уйулҕа туруга. Бу барыта түмүллэн МИН дэнэннин оҕо эрдэххиттэн күн аайы, түгэн аайы, өйдүүр өйгүнэн, саныыр санаабынан сайдан тангыллыбыт бэйэлээх бэйэн айымньын буолабын.

Ону таһынан, киһи санаата бэйэтин эрэ чочуяаччы буолбакка тустаахха, тулалыыр эргимтэтигэр туох баарын барытын, тардан ылар, сылгылаан аҕалан баар гыммыт Сүдү Күүс буолар. Тоҕо диэтэр дьин иһигэр киирдэххэ Киһини кини бэйэтэ эрэ салайар. Иннигэр буолуохтаах түгэннэр быһаарынылары бэйэтэ эрэ талар оноһуулаах. Ким хайдах сатырынан.

Үрдүкү Күүстэр хардаларын тардааччы Эн Тус Бэйэ эрэ буолабын. Санаабытын салҕанар, санарбытын сааһыланан салаллар, дьайбытын бастатан бэйэбин бэрийэр, Тус Олоххун онорор, тулабын толорор. Үтүө үтүөнэн, мөкү мөкүнэн. Бэйэн талбытын. Ситэрэн эттэххэ, эйиэхэ туох баара барыта: бэйэн туругун, тулабын туох толороро, олоһун оноһуута, барыта бэйэн эрэ саныыр санаан айымньыта - хатаҕалаах хардата буолар.

Бу Билии Аан Дайды сайдар саргытын Сүрүн Олоҕо буолар. Үрүн, Хара Оноһулар Төлкөлөөх Төрүүтүн Түмүллэр Түһэ дэнэр.

Дьинэр харыстыыр диэн өйдөбүлү бары билэр курдукпут эрэри, бу тыл суолтатын толору дьиннээҕинэн олохпутугар туһанарбыт бэрт кыра быһыылаах. Харыстананы сатабылын үөрэбэ үгэс быһыытынан умнуллубуттун, ситим быстан ситэ өйдөмөтүттэн. Тулалыыр эйгэбэ, дьонно, сэргэбэ сыһыан сорох өттүгэр кытаатан ылары, ыал аҕата, ийэтэ арыгыга умһанан бүтүн ыал олоҕо огдолуйара, оннооһор табах тардааһына, аһары элбэҕи аһаһын, күнүүлээһин, ымсыыры, уруу, ордук санаабын, абааһы көрөөһүн, кыһыры, тымты, өстөһүү, өлөрсүү онтон сылтаан төһөлөөх элбэх ыччаппыт хаайы дьоно буолаллара, холбоон, түмэн эттэххэ ыар, ыараххан баттааһыннаах, куһаҕан күүрүүлээх са санаалар, оноолор, дьайылар үөскүүр төрдүлэрэ бэйэни сатаан харыстамматтан буолар. Бу барыта ыары төрдө, төттөрү төлкөлөнүү суола. Табах буортулаабын билэ, билэ табах тардар дьэ туох диэн буоларый? Быһаарыта олус судургу. Бэйэни сатаан харыстаммат диэн буолар! Бэйэбин харыстанар гына Дьин Билиини (харыстананыны) тэнитэн өйдүүр буоллаахха, сатыыр буоллаахха ыараххан

долгуннаах санаалар даѳаны, арыгы, табах, наркотик курдук куѳаѳан дьаллыктар сыстыбаттар.

Айылѳаттан Ийэ Кут, Салгын Кут нөнгүө кэлэр Төрүт Билиини ( инстинк само сохранение ) толору өйдөөн, тэнитэн, үөрэтэн, сатабылын ингэринэн харыстанарбыт буоллар, мин санаабар бу орто туруу бараан дойдуга олох олорорбутугар, олохпутун уѳанарбытыгар толору туѳалаах буолуо этэ. Элбэх даѳаны туѳата суох эрэйдэр, моһоллор туоранан ааѳахтааѳар, төрүкү даѳаны суох буолуохтар этэ.

Дьалкыйар байѳалбыт уута таммахтан саѳаланарын курдук, хайа да омук дьылѳата бу күрэстээх , былдьаѳыктаах олох Улуу Тургутууларын этэннэ тулуѳан, туруктаах буоларыгар хас биирдиитититтэн тутулуктанара, оѳо эрдэхтэн бэйэни сатаан харыстанар гына Төрүт Билиини тэнитэн, тууратын дьиннээѳин дирингэтэн билии ылан эбинэн анал олоххо баар көстүүлэргэ олоѳуран, сөп түбэһиннэрэн таѳыллан чочуллубут сатабыл үөрэѳин ааѳахтаах дии саныбын.

Үс Куппутун чөл тутан сатаан харыстанар туруктаах буоллаѳпытына омук да быѳытынан үүнэн, сайдан чэчирээн иѳиэхпит.

Харыстанар диэн өйдөбүл тылын - дорѳоонун иччитэ этэрин курдук Харыстаа, харыѳый, харааннаа диэн буолар. Иѳирдьэ өтөн киирдэххэ ХАРЫСТЫЫР диэн өйдөбүл бу Орто Туруу Бараан дойду олоѳор Киѳи буолан Килбэйэргэ , Саха буолан Сандаарарга Үүнүү, Сайдыы, Тэнийии, Этэннэ буолуу Төрүкү Төрдө, Оллоонноох Олохпут Туллар Туѳааѳа, Туругуруу биир СүрүнТуѳуѳар Туурата буолар.

Онтон бу Дьин Билии сатабыла Аар Айылѳаттан аттарыллар Алгыстаах Айыы Үөрэѳэр арыллар...

Өймөкөөн Сэмэнэ

## Төрөөбүт күнүм

Арылы сабажым  
Алгыстаах аартыгар  
Аан дайдым арыллар  
Анажас ааныгар  
Аан бастаан хантаян  
Аан тылбын айаатаан  
Күн сирин көрбүччэ  
Бу баарбын биллэрэн  
Ортолууур дойдуга  
Туруук таас хайалар  
Туругур тууратыгар  
Улуукаан Үс Сиһим,  
Төрүкү Түөрт Сиһим  
Сэлэхэр , сипсигэр  
Сизеттигэр киинигэр,  
Чысхааннаан тыалыгар  
Кыһыны батыһа  
Өймөкөөн сиригэр  
Салгыны хамсатан  
Сағалаах кэлбитим.  
Энсиллэн этгэрэн  
Эйээрэр доржоонум  
Куугунуур куйаары  
Курдары таржана  
Төрүкү түөлбөжэ  
Тигигэр тигиллэн  
Дыылжа Хаан ыйаагар  
Ыйыллан кэлбиппин  
Бэлиэтээн этэммин  
Дыбардаах халлааным  
Сөп, сөрүүн салгынын  
Эт түөспэр эбэрийэн  
Эбэрдэлээх буолбутум.

Өймөкөөн Сэмэнэ

## Эйиэхэ этэбин

Санаалаах бэйэм сангаран эрэбин,  
Кэпсээннээх бэйэм кэпсээн эрэбин,  
Этэрдээх бэйэм этэн эрэбин,  
Сүбэлээх бэйэм сүбэһиттээн эрэбин,  
Билбиппиттэн бэрсэбин  
Сэнээрэннин сэргэбэлээ,  
Сааһылааннын, хаһаананнын  
Сүрэххинэн, быаргынан,  
Өйдүүр мэйии өйгүнэн  
Бэрдин билэн биһирээн  
Инникигин иитиэхтэнэн  
Истий истин илдьиппин:  
Буолуохтаах буолар,  
Тиксиэхтээх тиксэр,  
Кэлиэхтээх кэлэр,  
Анаппыт аһара ааспат,  
Үүнүөхтээх син булар сырдыгын.  
Сылдыабыт сыдыайабыт,  
Санаабытынан сабыллабыт,  
Туолабыт, толорубут  
Тугу толкуйдуурбутунан  
Толорунабыт,  
Тулабытын оностобут,  
Бу олоххо туурабытын  
Урут ытан булунабыт.  
Оннук эрэ доҕоруом  
Айылҕа һайдар анала  
Туох салгыны хамсатарын  
Эн бу олоххо талбытын.  
Ол гынан хамсаппытын  
Сайдыы, түмүллэр долгуна  
Хардалаах айылгылаах,  
Үтүө үтүөтүнэн,  
Мөкү мөкүтүнэн  
Ол бэйэн талбытын,  
Туох суолу солонмутун,  
Ханнык хайысханы хайыммытын.  
Буолуохтаах син биир буолар,  
Кэлиэхтээх син биир кэлэр,  
Ол салгынын доҕоруом  
Урут ыппыт эн бэйэн!  
Сахатытан сааһылаатым  
Сатыырбынан санампыпынан.  
Санаабытым сайдам буоллун!  
Санарбытым алгыс буоллун!  
Баҕарбытым сирдээх буоллун!  
Туһаайбытым туһалаах буоллун!  
Тутуспутум туруктаах буоллун!  
Тускуо!  
Өймөкөөн Сэмэнэ

## Мин сахам таҥаһа

Саха таҥаһын  
Өбүгэ харысхалын  
Үтүмэн үйэлэргэ  
Өй ,санаа үтүөтүн,  
Сатабылын сааһылаан  
Мындырын, сырдыгын  
Инэрэн, иччилээн  
Арыллар саҕаҕым  
Арылы аартыгар  
Айхаллаан атааран  
Аҕалбыт эбиттэр.  
Сир ийэ симэҕэ  
Кэрэҕэ ситимэ  
Үтүөҕэ сүбэтэ  
Сэһэнэ, һэспэтэ-  
- Кэрэҕэ кэрэлэр  
          кэлэллэр  
Кэрэттэн кэрэлэр  
          кэнииллэр  
Кэлиэхтээх кэмнэргэ  
          сипсийэ  
Кэскиллээх олоҕу  
          кэпсииллэр,  
Кэнэҕэс кэрэни  
          түстүүллэр.  
Ойуурга ойуулаах  
          оһуордар  
Тыллар күүс төрүөтэ  
          ситимэ,  
Эбиллэр , салҕанар  
          аналын  
Көрүөххэ, сөбүөххэ,  
          үөрүөххэ.  
Ийэккээм сымнаҕас  
          ытыһа  
Ырыаннан ыпсарбыт  
          мандара  
Тапталын сылааһын  
          анаабыт  
Өбүгэ харысхыл  
          таһаата  
Мин сахам алгыстаах  
          таҥаһа!  
          Өймөкөөн Сэмэнэ

Сарданабын, арыллабын  
Айымныблаах айымныбын  
Бу баарбын, айылгыбынан  
Улуу ситим сорѳотобун  
Өбүгэ утум оѳотобун.  
Баарбын, бары түмүллэр  
Олох иһин охсуһуу,  
Туруулаһы, тургутуһуу  
Сайдар, тупсар оноһуутунан.  
Санаатахха санаа сиппэт  
Түн былыргы төрдүттэн,  
Уларыйбат улаѳатыттан  
Айыллан, айгыстан  
Барыны баар гынар  
Таптал айымныблаах илгэтинэн  
Ситим тардан,  
Сыдыаан саѳан  
Өбүгэ сүрүн күүһэ буолан  
Сайдан, сааһыланан  
Түмүллэн төрүөбүт  
Арыллары ахтыбыт,  
Тыллары сэнээрбит,  
Сайдарга анаммыт  
Биир дыкти ситиммин,  
Мин киһи буолабын.  
Мин эмиэ буолабын,  
Кэлиэхтээх кэскиллээх  
Кэнчээри ыччаппар  
Өбүгэм илдьитин  
Өйбүнэн, санаабынан  
Сайыннаран Саргылаан,  
Алгыстаан, айхаллаан  
Эппинээн, хааммынан  
Ууһатан, онорон  
Атаарар аналлаах  
Айылгылаах эбиппин.  
Оо, киһи барахсан,  
Билэѳиэн,  
Эт сааскын арынан  
Иһиллэнэѳиэн?  
Түн былыргыттан  
Быйылгыга дылы  
Тыыннаах хаалар туһуттан  
Олох утумун салѳаары  
Өбүгэ ситимэр  
Төһөлөөх Улуу Туруулаһы  
Үтүө күүһэ  
Эн хаангар,  
Ийэ Куккар  
Инмитэ буолуой?  
Түмүллүбүтэ буолуой?  
Ол иһин туойабын!



Мин кынаттарым, санааларым  
- Өбүгэм  
Таптал айылгылаах  
Ситим таппыт утахтара,  
Уйдарар уһун куорсуннара  
Уйгулаах олохпор  
Эрэлим эрчимнэрэ,  
Көтөбөр күүстэрэ,  
Өрө көтүтэр  
Олох тыыннаах кынаттара.

Өймөкөөн Сэмэнэ.

Тылыннар тыын уган  
Дьиннээбин таланнын  
Сүрэбин баҕата  
Талаһар дьарыгын.  
Үүнүөбэ ол онтон  
Үйэлээх үтүөтэ  
Үүнэргэ, сайдарга  
Түбүктээх төрүөтэ.  
Булунуон ол онтон  
Олобун тууратын  
Өйдөөбүккэ бэриллэр  
Дьол чараас утабын.  
Чочуйан тупсарыан  
Тулалыыр эйгэбин  
Туһалаабы тобулуон  
Булугас өйгүнэн.  
Табыллыы тардыһар  
Тапталлаах буоллахха,  
Сайдарга талаһар  
Санаалаах буоллахха.  
Тырымнат тулабын  
Дьулуурун уобунан,  
Айылҕан арыллар  
Ис дьинин тутангын.

Өймөкөөн Сэмэнэ

Кэжкэлэһэн кэлэр кэрэ тылларбын,  
Үмүөрүһэн үүнэр үтүө тылларбын,  
Тыллан тахсар тырымнас тылларбын,  
Сарсыардаанны күн сарданатынан,  
Ибир салгын илгийэр сиккиэринэн,  
Ийэ оҕотугар тапталын мичээринэн,  
Аҕа уолугар ыллыктаах сүбэтинэн,  
Үүнэр күммүт үтүө сүмэтин,  
Тыллар күммүн кэрэ тырымын  
Сүрэххэ, быарга ингэрэн,  
Бу күннэ махтанан,  
Кэлэр кэмнэ кэһии кээһэн,  
Туругур күннэ тутуһар туураланан  
Тупсан туруох  
Туһалаах буолуох  
Диэммин бар дьоммор, сэргэбэр  
Эбэрдэбин этэбин!

Өймөкөөн Сэмэнэ

Үстээх оџо хараџар  
Үөрэр истин мичээригэр  
Арыллар арылы сыдыайа  
Айылџа, дьин билии ис дьинэ.  
Үстээх оџо күлэрэ  
Үрүччэ кылыгыр сүүрүгэ  
Ып ыраас дьэнкир уу ырыата,  
Дуоһуйуу дьол чараас тойуга.  
Үстээх оџоџо баар чаччы  
Киһи дьиннээх майгыта,  
Үөрэниэх сэмээр үөрэргэ  
Ис дьин истин иэйиитинээн.

Өймөкөөн Сэмэнэ

## **Тыл туһунан**

Дьинг Айылбаҕа , Улуу Куйаар Айымньылаах хардалаах Уус айылгытыгар хас биирдии тыл ис дьингин Ийэ Тыына эрэ салайар, ханнык да сыһыарыыны сонноо.

Холобур: " Үарыы ыалласпатын " диэн этиигэ , " ыалласпатын" диэн тыл салгынын хамсатар күүһэ - Ийэ Тыына " ыал, ыала " диэн буолар . Ол аата бу этии ис дьингэ , айылбаҕата : " ыарыы ыала " , эбэтэр " ыарыы ыаллаах буоллун" диэбит тэнэ.

Мантан ситимнэнэн маннык санаа киирэр. Алгыска да буоллун, хас биирдии үтүө санааны салайыы да буоллун, алдыатар, айгыратар Ийэ Тыыннаах тыллары туһаайбатах, туттубатах ордук буолан тахсар. Холобур: " ыарыы ыалласпатын " диир оннугар, " өрүү чөл, чэгиэн буолун " диэн. Эбэтэр, " сир үрдүн сиигирдэрин тухары чөл туруктаах буол, икки атаххар дугунарын тухары чэгиэн чиргэл буол " диэн.

Өймөкөөн Сэмэнэ

Үстээх оџо хараџар  
Үөрэр истин мичээригэр  
Арыллар арылы сыдыайа  
Айылџа, дынг билии ис дынгэ.  
Үстээх оџо күлэрэ  
Үрүччэ кылыгыр сүүрүгэ  
Ып ыраас дьэнкир уу ырыата,  
Дуоһуйуу дьол чараас тойуга.  
Үстээх оџоџо баар чаччы  
Киһи дынгнээх майгыта,  
Үөрэниэх сэмээр үөрэргэ  
Ис дынг истин иэйиитинээн.

Өймөкөөн Сэмэнэ

### **Хаарга суоллар**

Тэлгэнэ сэнэннээх буолааччы  
Сэгэтэн сэнэргиир буолааччы,  
Оҕолор хаарга суоллара  
Олох салҕанар оһуордара,  
Ыллык суол чигдитэ кэтитэ  
Дьон- дойду сэниэтин илдьитэ.  
Аартык суол сырыыта - сылбата  
Сир - дойду кэскилин кэрэһитэ.  
Дойду киһинэн киэргэйэр,  
Сир Ийэ дьонунан иччилэнэр.

Өймөкөөн Сэмэнэ